

13. Хасбулатов Р. Мировая экономика. – М.: ИНСАН, 1994. – 736 с.
14. Шишков Ю. Внешнеэкономические связи в XX в. – от упадка к глобализации // Мировая экономика и международные отношения. – 2001. – № 8. – С. 14–21.
15. Шишков Ю. Глобализация – враг или союзник развивающихся стран? // Мировая экономика и международные отношения. – 2003. – № 4. – С. 3–14.
16. Эльянов А. Глобализация и расслоение развивающихся стран // Мировая экономика и международные отношения. – 2000. – № 6. – С. 3–13.
17. Эльянов А. НТП и экономическая политика на периферии мирового хозяйства // Мировая экономика и международные отношения. – 2005. – № 4. – С. 74–85.
18. Эльянов А. Развивающиеся страны в мировой экономике: тенденции и проблемы // Мировая экономика и международные отношения. – 2007. – № 2. – С. 3–15.
19. Siebert H. The world economy. 2007. – 433 p.
20. UNCTAD. Handbook of Statistics 2006.
21. UNCTAD, World Investment Report. 2006. FDI from Developing and Transition Economies: Implications for Development. N. Y. and Geneva, 2006.
22. UNCTAD, World Investment Report. 2007. Transnational corporations, Extractive industries and Development. N. Y. and Geneva, 2007.

Дейнека О.В.

ДВНЗ УАБС НБУ

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті досліджено сутність та значення державного сектору економіки України, проаналізовано сучасний стан розвитку та запропоновано принципи його трансформації.

Ключові слова: державний сектор економіки, державні підприємства, структура державного сектору.

I. Вступ. Світовий досвід свідчить, що державний сектор є опорою економічного розвитку країни і складає найважливішу сферу державного управління. В економічній системі України значну питому вагу в дохідній частині державних фінансів мають доходи від підприємницької діяльності держави, а саме державного сектору економіки. Тому потребують детального вивчення тенденції розвитку, структура та розміри державного сектору економіки України, так як наведені в науковій літературі розробки носять переважно фрагментарний характер.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Залежно від місця державного сектору в економіці країни, а також його складових визначення сутності державного сектору економіки є різним. Питання державного сектору розглядається в роботах як вітчизняних, так і іноземних науковців, серед них: Чететов М., Жадан І., Денисов О.М., Кухар О.В., Венгер В., Білик М.Д., Балацький Є., Рассадін А., Бізаге Ф.

II. Постановка завдання. Мета статті є дослідження сутності державного сектору економіки України в та аналіз сучасних тенденцій його розвитку.

III. Результати. Виходячи з умов господарювання України найбільш повним плуменням державного сектору є: „Державний сектор економіки – система підприємств, установ і організацій, що функціонують на економічній і правовій базі державної власності в цілях реалізації функцій держави в економічній, соціальній і політичній сферах”.

Дослідження масштабів і структури державного сектору економіки в розвинених країнах дозволяє зазначити, що вони залежать від стану національ-

ного господарства, історичних і соціальних умов та традицій. Питання про те, в яких галузях участь держави є найдоцільнішою, вирішується в межах конкретної моделі, що припускає певні галузеві пріоритети і "національний" погляд на роль державного сектора.

Як свідчить проведений аналіз літературних джерел, існує декілька методичних підходів щодо класифікації моделей державного сектора. Ряд дослідників виділяє чотири типи моделей державного сектора на основі показника обсягу виробництва суспільних благ і трансфертів, а також ступеня державного контролю сфери матеріального виробництва і зовнішньоторговельних обмежень. Виділяють наступні типи моделі державного сектора (табл. 1).

Таблиця 1

**Моделі державного сектора економіки
на основі показника обсягу виробництва суспільних благ і трансфертів,
а також ступеня державного контролю сфери матеріального виробництва
і зовнішньоторговельних обмежень**

Типи	Характеристика
Соціалістична модель	висока частка державної власності при високому обсязі виробництва суспільних благ
Скандинавська модель	низький рівень державного контролю управління сфери виробництва при високому обсязі виробництва суспільних благ
Латиноамериканська	високий рівень державного контролю управління сфери виробництва при низькому обсязі виробництва суспільних благ
Ліберальна модель	низький рівень державного контролю управління сфери виробництва при низькому обсязі виробництва суспільних благ

Слід зазначити, що втручання держави в економіку обумовлено необхідністю підвищення ефективності функціонування державного сектора економіки. Масштаби, методи та інструменти державного втручання залежать від стану економіки держави. Але механічне копіювання тієї чи іншої моделі неможливе, так як може призвести до економічної кризи.

Перед сучасною українською економікою стоїть задача створення відповідного механізму втручання держави оснований на проведенні структурної перебудови. Трансформаційні процеси мають бути побудовані на диференційованому підході до приватизації та розширенні інструментарія її проведення. Також передбачається вибір економічної моделі, що відобразить ха-

рактичний та рівень розвитку економіки України. А економічну діяльність держави необхідно спрямувати на стимулювання тих секторів економіки, які необхідні для розвитку країни.

Таблиця 2

Розподіл державного сектора за галузями економіки в країнах ЄС

Країна	Галузь
Італія	чорна металургія електрохімічна промисловість суднобудівельна промисловість
Іспанія	електроенергетика
Великобританія	вугільна промисловість ядерна енергетика
Франція	електроенергетика аерокосмічна промисловість електронна промисловість хімічна промисловість металургія автомобілебудування

Як свідчить зарубіжний досвід, державний сектор домінує в певних базових галузях, хоча ступінь державної участі в них може варіюватися. У Італії, наприклад, найбільші державні компанії контролюють, в основному, чорну металургію, електротехнічну і суднобудівельну промисловість. У Іспанії держава встановила жорсткий контроль в галузі виробництва електроенергії. У Великобританії держсектор домінує у вугільній промисловості і ядерній енергетиці. У Франції його роль найбільш значуща в електросекторі, аерокосмічній, електронній, хімічній промисловості, металургії та автомобілебудуванні.

В розвинених країнах структура державного і приватного сектора децю відрізняється. У країнах ЄС на державні господарські об'єкти припадає близько 11% найманих працівників, 10% новоствореної вартості і більше 13% валових інвестицій до основних фондів. Ці показники диференційовані по країнах – питома вага державного сектора коливається від 17,6% у Фінляндії і 15,4% в Австрії до 5,7% в Нідерландах і 2,7% у Великобританії. У Франції, Італії, Португалії, Греції частка держави в національній економіці становить близько 15%. У США питома вага державної власності всіх видів у сфері матеріального виробництва складає 20%. Частка держави в національній економіці Японії оцінюється приблизно в 20%.

Таблиця 3

Співвідношення державного та приватного секторів у країнах світу, %

Країна	Державний сектор	Приватний сектор
США	20	80
Японія	20	80
Франція	15	85
Німеччина	15	85
Португалія	15	85
Греція	15	85
Великобританія	2.7	97.3

В Україні діапазон складових державного сектора є широким – від суто державних підприємств, що перебувають у повному державному володінні, до змішаних акціонерних компаній з різною часткою державної власності.

До державного сектору економіки відносяться бюджетні установи, а саме: установи освіти, національної служби охорони здоров'я, соціальних послуг, суспільного транспорту, національні і місцеві державні підприємства, а також державні корпорації.

Склад державного сектору економіки за організаційно-правовими формами господарювання представлено на рис. 1.

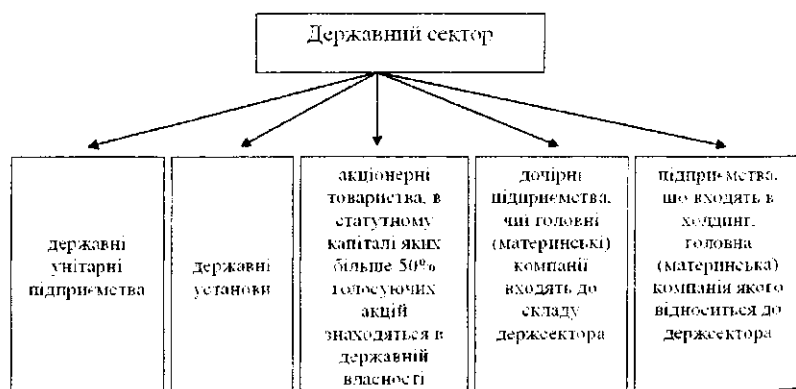

Рис. 1. Склад державного сектору економіки України за організаційно-правовими формами господарювання

Основою державного сектора є сукупність державних підприємств, які незалежно від сфери діяльності і національних особливостей можна об'єднати в три великі групи:

1) несамостійні публічно-правові підприємства – монетні двори, державні школи, комунальні школи, дитячі садки, в'язниці;

2) самостійні підприємства, що діють в рамках публічного права – пошта, залізниці, державні холдинги, державні корпорації;

3) юридично самостійні підприємства, що діють в рамках приватного права – акціонерні товариства.

Слід зазначити, що до складу виключно державних підприємств належать казенні, державні підприємства, які не можуть приватизуватись, державні корпорації та акціонерні компанії. Частка державної власності у вітчизняних підприємствах варіюється в наступних розмірах: понад 50%, але менше, ніж 75%; понад 25%, але менше, ніж 50%; менше ніж 25%, а також державні холдингові компанії.

Так, за даними ФДМУ, за 2006 рік в Реєстрі корпоративних прав держави обліковується 1135 господарських товариств, що включають 31 національну акціонерну і державну холдингову компанію, 1016 відкритих і закритих акціонерних товариств, 88 товариств з обмеженою відповідальністю, – у статутному капіталі яких є частка держави. З них:

– 197 компаній мають в статутному капіталі 100% державної власності;

– 203 товариств мають державну частку менше 100%, але більше 50%, яка надає державі право контролю за їх діяльністю;

– 355 господарське товариство мають державну частку в статутному капіталі розміром від 25 до 50%, тобто державі належить блокуючий пакет;

– 380 компаній мають державну частку в статутному капіталі менше 25%

(рис. 2).

Результати діяльності державних підприємств України за 2005 р. наведено в табл. 4.

На основі проведеного аналізу можна зробити наступні висновки. Частка державного сектору в економіці країни в 2005 р. складала лише 2%, в кількісному вираженні це становить 43164 підприємства, тоді як на приватний сектор припадає 92,5% або 903024 підприємства. Частка державного сектору в різних галузях економіки коливається. Так, достатньо висока концентрація державного сектору, у порівнянні з іншими галузями, зосереджена у добувній промисловості 10,1% та у виробництві коксу та про-

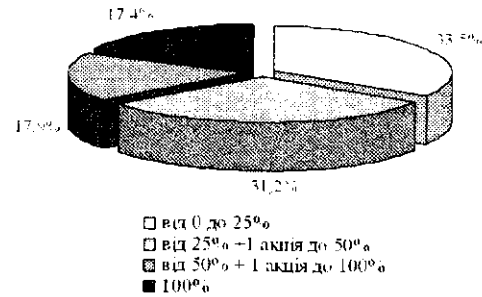

Рис. 2. Структура корпоративних прав держави за розміром державної частки в статутному капіталі за 2006 рік

Таблиця 4

Відносні масштаби державного сектору економіки в 2005 р., %

Галузі промисловості	Частка державних підприємств в загальній кількості підприємств України	Частка в загальному обсязі реалізованої продукції
Вся промисловість	2,0	14,2
Добувна промисловість	10,1	23,8
видобування енергетичних матеріалів	24,7	40,3
видобування неенергетичних матеріалів	3,2	2,4
Обробна промисловість у тому числі	1,8	4,2
харчова промисловість та перероблення сільськогосподарських продуктів	2,1	2,6
легка промисловість	0,9	1,2
виробництво деревини та виробів з деревини	0,7	1,6
целюлозно-паперова, поліграфічна промисловість та видавнича справа	2,2	4,9
виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення	4,2	0,7
хімічна та нафтохімічна промисловість	1,6	11,7
виробництво інших неметалевих мінеральних виробів (будматеріалів, скловиробів)	0,7	1,0
металургія та оброблення металу	2,7	0,8
Машинобудування	2,4	11,8
Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	2,2	59,0

дуктів нафтоперероблення 4,2%. Середні значення щодо частки державних підприємств представлено у харчовій промисловості – 2,1%, целюлозно-паперовій та поліграфічній промисловості – 2,2%, металургії – 2,7%, машинобудуванні – 2,4% та виробництві і розподіленні електроенергії, води, газу – 2,2%. Як свідчать наведені дані, найменша питому вагу державного сектору містить виробництво деревини, будматеріалів – 0,7% та легка промисловість – 9%.

Слід зазначити, що не зважаючи на незначну частку державного сектору в економіці країни його частка в реалізації продукції складає 14,2%. Що стосується галузевого розподілу, то найбільшу питому вагу за обсягами реалізації посідає виробництво та розподілення електроенергії, газу та води – 59%, хоча кількість підприємств даної галузі є незначною.

Структура державного сектору України дещо відрізняється від розвинених країн. Так, в країнах ЄС значна частка державного сектору зосереджена в таких галузях економіки як електроенергетика, важка промисловість, транспорт, в інших галузях вплив державної частки не значний. Що стосується обсягів реалізації, то в розвинених країнах їх значення не нижчі 10%.

IV. Висновки. Отже, неоптимальний галузевий розподіл державного сектору у вітчизняній промисловості свідчить про нерациональність структури даного сектору, що є наслідком прорахунків здійснених в процесі трансформації державного сектору економіки України.

На нашу думку, подальший розвиток державного сектору економіки України повинен базуватися на наступних ключових принципах: концентрації та ефективного інвестування ресурсів.

Принцип концентрації передбачає встановлення граничної межі питомої ваги державної власності в структурі корпоративного контролю підприємств різних галузей економіки України. Так, на нашу думку, до числа галузей з високою часткою державного сектору слід віднести енергетику, залізничний транспорт, зв'язок, корабле-, авіа- і ракетобудування, ВПК. Підприємства з високою інвестиційною привабливістю, до числа яких слід віднести підприємства чорної металургії, вугільної промисловості, хімічної промисловості, повинні мати частку державної власності, хоча й не незначну.

Збереження впливу держави в державних установах соціальної сфери (медицина, освіта, наука, культура) повинно відбуватися з урахуванням національних особливостей і традицій.

Дотримання принципу ефективного інвестування ресурсів можливе лише за умови проведення постійного моніторингу діяльності підприємств з державною часткою власності.

Проведення активної державної політики відносно змінених підприємств державного сектора, повинно передбачати відповідний орган, що буде займатися їх діяльністю, та розробку механізму ухвалення і узгодження рішень між різними гілками влади, при цьому впровадження відповідних рішень повинне відбуватися відповідно до статусу господарської структури із змішаною формою власності.

Література:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 р. № 436-IV // zakon.rada.gov.ua.
2. Балацкий Е. Особенности государственного сектора промышленности // Экономист (рус.). – 2002. – № 6. – С. 3–9.
3. Рассадина А. Государственный сектор в развитых странах мира (опыт Франции и Великобритании) // Экономист (рус.). – 2002. – № 6. – С. 9–23.
4. Мотриченко В.М. Сфери діяльності та функції державних підприємств // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 5 (71). – С. 120–127.

Потеєва М.А.

*Крымский экономический институт
Киевского национального экономического университета
им. В.Гетьмана*

КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ И ФАКТОРЫ УСТОЙЧИВОГО ЭВОЛЮЦИОННОГО РАЗВИТИЯ МОРСКИХ ПОРТОВ УКРАИНЫ

В статье представлены показатели оценки устойчивого развития морских портов в четырёх основных видах их деятельности: производственной, финансовой, социальной и экологической. Выявлены факторы эндогенного и экзогенного характера, способствующие или препятствующие устойчивой эволюции морских портов страны. Обоснована необходимость комплексной программы обеспечения устойчивого развития морского портового хозяйства, способствующей повышению социально-экономической эффективности всей национальной экономики Украины.

Ключевые слова: морской порт, устойчивое развитие, грузовые потоки, грузопереработка, тарифная политика, критерии устойчивого эволюционного развития.

I. Введение. Актуальность проблемы научного анализа и практической деятельности по обеспечению устойчивой и эффективной работы транспортной системы приобретает особое значение в рыночной экономике трансформационного периода.

События двух последних месяцев 2007 года в благополучных европейских странах Франции и Италии, связанные с продолжительной забастовкой транспортников, со всей очевидностью показали социальную и экономическую зависимость общества от стабильного функционирования транспортной инфраструктуры. Счет убытков пошел на десятки миллиардов евро-валюты.

В научной литературе устойчивым называется такой вид развития национального хозяйства, в котором обеспечивается постоянная позитивная тенденция в экономической, социальной и экологической сферах. Комиссией ООН сформулированы критерии устойчивого развития по всем трем составляющим [1, с. 100], [2, с. 30-31]. Однако, по нашему глубокому убеждению, стабильность в экономике в целом может быть обеспечена только при усло-